

Věty o minulosti – akcích – dokumentaci **Vladimír Havlík a Barbora Klímová**

Akční tvorba 70.–80. let v Československu se může ze současného pohledu jevit ambivalentně ve vztahu ke své dokumentaci. Záznam performance nebo akce je pro mnohé autory na jednu stranu jen otiskem situace, podobným reportážnímu snímku. Na druhou stranu i ten postupem času rámovali ve vztahu k tradičnímu obrazu a instituci umění. Situaci u nás komplikoval mj. fakt, že v době vzniku nebylo prakticky možné experimentální umělecké projevy veřejně prezentovat. Umělci tak nebyli nuceni od začátku zvažovat akci jako veřejně prezentovatelné dílo a daleko spíš jej koncipovali pro určité společenství příbuzně smýšlejících.

V privátním archivu Vladimíra Havlíka například nacházíme několik obsahově i formálně odlišných vrstev dokumentace vlastních akcí. Na jednu stranu jsou zde neformálně zhotovené snímky, fotografované různými účastníky a vyvolané na dokumentární papíry. Autorsky necenzurovaná kolekce zahrnuje i různé privátní nebo periferní fotografie, nepovedené nebo časem poškozené a ohmatané formáty, zkoušky na prouzcích papíru apod. V sešitech na pomezí autorské knížky a alba, Vladimír Havlík a autor fotodokumentací Radek Horáček shromáždili snímky za účelem obdarování okruhu známých. Sloužily především jako upomínka účastníkům událostí. K již formálnějšímu prezentování autorských akcí známým, ale i odborníkům byla určena rovněž různě adjustovaná alba. První veřejnou prezentaci v roce 1986 pak dokumentují formálně čistě a jednotně nazvětšované fotografie formátu A3 a A4. V souvislosti se současnými prezentacemi a publikacemi se vrstvy mísí, odpovídají obrazu autora vytvořeném pro současné anonymní publikum. V rámci naší spolupráce jsme se snažili jednotlivé vrstvy rozkrýt. Mapování archivu se ale stalo i důležitou paralelou k poodhalení a k analýze procesu současného vzpomínání a reflexe. Rozdílné úhly pohledu ilustrují mj. následující Věty o minulosti – akcích – dokumentaci, adresované si navzájem. Byly formulovány na základě předešlé komunikace a spolupráce v průběhu června 2010. Základní prohlášení Vladimíra Havlíka doplňují bezprostřední reakce Barbory Klímové. Obě vrstvy publikujeme bez následné redakce. Zde prezentované věty jsou otevřeny další konfrontaci, doplnění:

.....

Dokumentace byla vědomá, ale její koncepce se příliš nepromýšlela a během akce autorsky nekontrolovala. Hodně záleželo na citlivosti fotografa. Moje akce fotili blízcí přátelé. (V. H.)

.....
Z dosud nevystavovaných dokumentací, periferních snímků tvých akcí mám podobnou radost jako antropolog, který najde stopu vzdálené kultury. Beru je jako svého druhu „zdrojový materiál“, otisk reálných situací. (B. K.)
.....

Pro označení kolektivních akcí jsem nepoužíval slovo happening. Nešlo o kreativní hru, uskutečňovanou podle scénáře, ale o nabídku otevřené komunikační situace ve veřejném prostoru. Všichni pozvaní se octli v pozici aktivních účastníků, role diváků připadla náhodným kolemjdoucím. (V. H.)

.....
Nějaký, byť neformálně stanovený scénář existoval. Jistou míru kreativity taky nezapřeš. Z mého pohledu je označení happening možné. (B. K.)

.....
Po zkušenosti z projektu REPLACED – BRNO – 2006 mě označení „veřejný prostor“ v souvislosti s akcemi 70.–80. let provokuje. V současnosti mám akci na veřejnosti – pro veřejnost, spojenou se snahou oslovit publikum, intervenovat s nějakým veřejně užívaným prostředím. Oproti tomu má zkušenost s rekonstruováním performancí 70.–80. let odpovídá spíš snaze o osobní kontakt, individuální zkušenost v otevřených prostranstvích Brna. (B. K.)

.....

To, co akci předcházelo (setkání, procházka, rozhovor), a to, co následovalo po akci (posezení, občerstvení, diskuze, hudba), bylo téměř stejně důležité jako akce samotná. (V. H.)

.....
Tady si trochu protičeříš s odstavcem níže „Soustředil jsem se na centrum akce“. (B. K.)

.....

Šlo mi o jednoznačný čin ve schizofrenní sociálně-politické situaci. Svobodné gesto. Ustanovení dočasného prostoru volnosti. (V. H.)

.....
Zní to jako současný manifest – zarámování idealistických postojů mládeže. (B. K.)

.....

Akce se odehrávaly vně uměleckého provozu a měly minimální míru teoretické reflexe. Mých akcí se účastnili spolužáci a přátelé z undergroundu. Ti si mohli přivést další kamarády. V tomto smyslu jsme si důvěřovali, ale neznámé lidi jsem na akce nezval.

Přátelé z undergroundu měli k mým akcím často kritické výhrady: „My to žijeme, a ty z toho děláš umění.“ (V. H.)

Skupinu studentů výtvarné výchovy a příbuzných oborů na pedagogické fakultě si na základě fotodokumentace a tvého vyprávění dovedu představit. Tuším, že jsi mezi nimi měl výjimečné postavení, díky svému alespoň intuitivně vytvořenému povědomí o umění akce. A zároveň mám dojem, že jejich nepoučenost a přirozené nadšení výrazně ovlivnily záměr i vyznění akce.

Z mého pohledu je vymezení „z undergroundu“ dost vágní. Přijde mně podezřelé, že se v souvislosti s 70.–80. lety v ČSSR mluví všeobecně o Jednom undergroundu. Není mi jasná jeho hranice, v čem přesně spočívá to radikální ohraničení.

Sám říkáš, že už nošením dlouhých vlasů ses řadil k nekonformní části společnosti. Tvé aktivity na pedagogické fakultě považuji za umění v rámci určité mikrokomunity. Umění, protože jsi ho dělal s vědomím sounáležitosti k této oblasti a historických souvislostí. Ale nakonec se do tzv. undergroundu řadí i osobnosti, které dnes považujeme za profesionální literáty, umělce. Rovněž hranice mezi politickou a apolitickou aktivitou se v souvislosti s normalizačním obdobím ukazují být prostupné. (B. K.)

Svoji akční tvorbu jsem bral vážně. Humor ani ironie nebyly záměrné, mystifikace byla nepřijatelná. (V. H.)

.....
Soustředil jsem se na centrum akce, hlavní dějovou linku. Dění na periferii a okrajové události jsem příliš nevnímal. Stejným způsobem jsem přistupoval k dokumentaci. Pro prezentaci jsem vybíral „ikonické“ fotografie, fotografie s maximální mírou ilustrativnosti. Ostatní snímky jsem ponechával stranou. (V. H.)

.....
Důležitá pro mě byla vizuální soběstačnost dokumentace. Název akce + fotografie bez doprovodného textu. (V. H.)

.....
Napadá mě úplně obecná poznámka o paměti a vzpomínání. Osobně si například z cest obvykle vybavím periferní zážitky, které jsou v souvislosti s navštívenými místy banální. Jako třeba, že jdu podél silnice na periferii Valencie, blbosti, o kterých se s někým na určitém místě bavím apod. Na druhou stranu je obecně známá pravda, že si člověk zafixuje situace díky nějakému dokumentu nebo vyprávění a že si za určitých okolností paměť přisvojí událost, kterou vzpomínající ve skutečnosti neprožil. Přejde mi v současnosti inspirativní vytahovat na světlo z hlediska veřejné prezentace nekontrolované otisky akcí a na jejich základě tvořit jejich současný obraz. (B. K.)

.....

Nejdříve jsem z negativu exponoval „rychlé fotky“ na papír, který byl zrovna po ruce (vesměs malého formátu). S technickými parametry (doba osvětlení, tonalita, kompozice) jsem si nedělal starosti. Teprve o několik let později jsem pečlivě nazvětšoval „výstavní“, formálně sjednocenou dokumentaci. (V. H.)

.....
Autorská prezentace dokumentace byla vždy doprovázena popisem situace, resp. volným vyprávěním příběhu jednotlivých akcí. Až při příležitosti výstav se dokumentace od slovního doprovodu oddělila. (V. H.)

.....
Akce a jejich dokumentace nevznikaly v rámci instituce a provozu umění, jak jsme si je v českém prostředí jednoznačně zvykli vnímat poslední tři dekády. Pro mě je výzvou nezabývat se relikty akcí, situací a událostí jen z hlediska tradičně vymezených formátů, byť si je i sami autoři v průběhu času osvojili.

Situace, kdy záměrně vytahujeme nevystavené a možná i za jiných okolností nevystavitelné relikty doby je samozřejmě výjimečná, nejde ji posuzovat jinak než jako současný tvůrčí akt. (B. K.)

.....

Dokumentace dokazuje uskutečnění akce. Nejsem s jistý, je-li dostatečnou verifikací text bez fotografie. (V. H.)

.....
Třeba v případě Mariana Pally to tak funguje. Ale u něho už jde o v době svého vzniku jasně vymezený autorský záměr. Asi máš na mysli, co by se stalo, kdybys v současnosti nahradil svá foto slovním popisem. (B. K.)
.....

Svým způsobem jsou dokumentací vzpomínky uchované v paměti účastníků akce. (V. H.)

.....
Všeobecně známá skutečnost, že proces vzpomínání ovlivňuje současná situace, stav, perspektiva vzpomínajícího se v souvislosti s neinstitucionalizovanou kulturou 70.–80.let mísí s idealizací a zjednodušením, ke kterým dochází mj. v důsledku nedostatečně zaznamenané bezprostřední osobní nebo profesionální reflexe událostí ve své době a potom nárazového vzpomínání od 90. let. (B. K.)